

Een fatale misrekening

Deel 29 uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Politieman Groenewoud is in Gramsbergen en omgeving betrokken bij illegaal werk. Bij het naderen van de bevrijders treedt zijn ploeg van de Binnenlandse Strijdkrachten al vroeg openlijk op.

In april 1940 wordt de 29-jarige rijksveldwachter Ab Groenewoud vanuit Rotterdam geplaatst op Terschelling. Van de Duitse inval in mei 1940 hebben de Terschellingers en ook Groenewoud niet veel gemerkt. Twee maanden later vertrekt hij naar het naburige eiland Vlieland en in oktober 1940 wordt Blokzijl in de Kop van Overijssel zijn nieuwe standplaats. Met zijn optreden daar haalt hij het Nieuwsblad van Friesland van 12 maart 1941: 'Een goede vangst. Rijksveldwachter Groenewoud alhier wist des nachts om half vier bij het uitwateringskanaal van het stoomgemaal aan de Ettenlandsche kolk, [...] drie vischstroopers te pakken. Een flinke hoeveelheid visch kon in beslag worden genomen, terwijl tegen de daders, drie personen uit Stad-Vollenhove, proces-verbaal werd opgemaakt.'

Gramsbergen 1943, wachmeester der Marechaussee. Groenewoud (l) met collega Remeyer (in uniform van de Staatspolitie)

De Rijksveldwacht wordt door de bezetter per 1 maart 1941 opgeheven en het personeel gaat over naar de Marechaussee. Groenewoud wordt aangesteld als marechaussee eerst nog te Blokzijl en met ingang van mei te Hattem. Voor het volgen van een kaderkursus wordt hij voor drie maanden gedetacheerd in Kampen en keert daarna per 1 september als wachmeester weer terug in Blokzijl. Bij de grote politiereorganisatie van maart 1943 krijgt hij een aanstelling als opperwachmeester der Staatspolitie, ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)', groep Vollenhove, als postcommandant in het buurtschap Kadoelen. Medio juli volgt zijn overplaatsing naar de groep Hardenberg, post Gramsbergen.

In Gramsbergen raakt Ab betrokken bij illegale werkzaamheden. Of hij dat ook al deed in Blokzijl, is niet bekend. Collega Douwe de Vries uit Hardenberg schrijft over hem: 'Hielp bij verzorging der geallieerde piloten, welke waren afgesprongen. Was behulpzaam bij het voorthelpen van ontvluchte gevangenen uit Duitsland en spioneerde in Duitsland om alzo de stemming in die kringen te weten te komen en rapporteerde zijn bevindingen.' Dit doet Ab als lid van de Ordedienst (OD), die in september 1944 opgaat in de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). Daarnaast werkt hij ook als geldinzamelaar voor het Nationaal Steunfonds.

De burgemeester van Gramsbergen, baron Van Voerst van Lynden, is de districtscommandant van de OD. Op zijn landgoed 'De Groote Scheere' geeft hij onderdak aan ontvluchte Franse krijgsgevangenen en leden van geallieerde vliegtuigbemanningen. In het gemeentehuis van Gramsbergen, waar ook de distributiedienst is gevestigd, komen veel illegale lijntjes samen. In oktober 1943

Albert (Ab) Groenewoud wordt geboren op 8 december 1910 in de gemeente Stad-Almelo. Hier groeit hij op in een Nederlands-hervormd gezin als de jongste van tien kinderen. Na zijn lagere school gaat hij werken als kantoorbediende en volgt vijf jaar de middelbare handelsavondschool. Omdat zijn oudere broers al in militaire dienst zijn geweest, wordt Ab niet voor de dienstplicht opgeroepen. Maar zijn roeping is niet het werk op een kantoor en hij gaat leren voor het politiediploma. Met dit diploma op zak solliciteert hij bij de Rijksveldwacht en in juli 1938 wordt hij in dienst genomen bij de Opleidingsbrigade van dat korps in Amsterdam. Na zes maanden opleiding krijgt hij in januari 1939 als eerste standplaats de gemeente Stad-Vollenhove toegewezen. Precies een jaar later gaat hij tijdelijk naar Rotterdam.

wordt de burgemeester gearresteerd en na zes weken weer vrijgelaten uit de *Polizeigefängnis* Scheveningen. Wanneer in 1944 plotseling Duitse politie op het gemeentehuis verschijnt om ambtenaar Naarding te arresteren voor het vervalsen van persoonsbewijzen, is ook Groenewoud daar aanwezig. Hij wijst de heren naar boven en zo kan Naarding zich uit de voeten maken. Die avond wordt hij door Groenewoud naar een schuiladres gebracht.

Tegen de avond van 4 januari 1945 wordt het gemeentehuis plotseling omsingeld door Nederlandse SS'ers van een compagnie 'Landstorm Nederland' uit Hollandscheveld. Onder leiding van de Nederlandse *SS-untersturmführer* Hoogendam, worden de aanwezigen die avond weggevoerd naar Hollandscheveld. Bij de verhoren gaat het er hard aan toe. De burgemeester en drie ambtenaren worden na twee dagen overgebracht naar het Huis van Bewaring te Assen en de overigen kunnen naar huis. Ook

Groenewoud is in het gemeentehuis aan-gehouden, moet daar blijven en mag na vier dagen het pand verlaten. Uiteindelijk duikt hij op 19 februari onder.

Westelijk van Gramsbergen ligt het buurtschap Ane waar de Dedemsvaart in de Vecht uitkomt. Daar is een luisterpost van de *Luftwaffe* gevestigd, gelegerd in een houten gebouwtje langs het afwateringskanaal. Deze luisterpost moet overkomende geallieerde vliegtuigen waarnemen en doorgeven aan de lucht-verdediging. De post wordt bezet door een vijftal wat oudere militairen.

De geallieerden naderen en donderdag 5 april 1945 wordt een bewogen dag voor Gramsbergen en omgeving. Dagen daarvoor kwamen al terugtrekkende Duitsers door de straten van het plaatsje. Het gonst van geruchten dat de Canadezen er aan komen. Om circa 16.00 uur is er een kort vuurgevecht tussen Duitse troepen en Canadese verkenners bij de bruggen in het buurtschap De Haandrik, noordelijk van Gramsbergen. Ondertussen maakt de BS zich op voor wat er komen gaat. Ab Stegeman, de ploegcommandant van de BS in Ane, geeft opdracht de mannen bijeen te roepen en samen te komen op zijn boerderij. Landaarbeider Albert Kappert en ene Netelenbos krijgen opdracht de brug over de Vecht te bewaken om te voorkomen dat deze wordt opgeblazen. Ze gaan er afzonderlijk naar toe, Kappert eerst. Maar dan wordt Stegeman door de bezetting van de luisterpost gevorderd om met paard en wagen hun koffers en radioapparatuur naar Hoogeveen te brengen en moet vertrekken. Daarna komen boer Jan Hulter uit Anerveen, onderduiker Sam Mellema en Ab Groenewoud op de boerderij aan en horen van Stegemans moeder wat er gaande is.

Er was al een plan om bij de bevrijding de Duitsers van de luisterpost gevangen te nemen. Hulter neemt nu het initiatief om gedrieën naar de luisterpost te vertrekken, waarbij alleen hij een stengun bij zich heeft. Wanneer ze het gebouwtje naderen, het is dan ongeveer 17.00 uur, worden ze op korte afstand onder vuur genomen. Mellema wordt dodelijk getroffen, Groenewoud en Hulter raken zwaar gewond. Kennelijk was het drietal

Ereveld Loenen, 28 juni 2016

Gramsbergen. Daarboven komt nog dat over het lot van de burgemeester niets bekend is.

In Gramsbergen had Ab verkering gekregen en zich verloofd met een katholiek meisje. Om te kunnen trouwen had hij zich bekeerd tot het katholieke geloof. Zijn lichaam wordt vanuit Hardenberg overgebracht naar het Rooms-katholieke Ziekenhuis in Almelo. Op 13 april vindt de begrafenis plaats op de Rooms-katholieke begraafplaats te Slagharen. De stoffelijke resten van Ab Groenewoud zijn onlangs op 28 juni herbegraven op het Ereveld Loenen met militair eerbetoon door het Regiment Stoottroepen Prins Bernhard. Dit regiment zet de tradities voort van de Binnenlandse Strijdkrachten. Een trompetter en een tamboer van het Trompetterkorps der Koninklijke Marechaussee verzorgden de muzikale ondersteuning van de ceremonie.

in de veronderstelling dat er niemand meer in het gebouwtje was. Dit blijkt een fatale misrekening. Een verklaring kan zijn, dat de bezetting van de post inderdaad was vertrokken maar dat de Duitsers, die in gevecht waren geweest met de Canadezen op De Haandrik, het gebouwtje bezet hadden. Inmiddels passeert op de weg Gramsbergen-Ane een Duitse patrouille en zij horen het schieten bij de luisterpost. Het voorbijgaan van Kappert trekt hun aandacht en ze houden hem staande. Bij fouillering komt zijn (gedemonteerde) stengun te voorschijn en wordt hij ter plekke doodgeschoten. Netelenbos ziet van een afstand wat er gebeurt en weet te ontkomen.

Ab Groenewoud heeft een schot in zijn hoofd en schouder gekregen en overlijdt de volgende dag 6 april op 33-jarige leeftijd in het ziekenhuis in Hardenberg. De zwaargewonde Hulter, die nog zwemmend het afwateringskanaal is overgestoken, overlijdt ook die dag. Deze gebeurtenissen zijn een enorme domper op de feestvreugde van de bevrijding in

Burgemeester baron Van Voerst van Lynden is in concentratiekamp Neuengamme terechtgekomen en wordt vanaf 10 april 1945 als vermist beschouwd. De drie gearresteerde gemeenteambtenaren uit Gramsbergen weten bij een bombardement te ontsnappen uit een werkkamp bij Fürstenua en komen weer thuis. De SS'er Hoogendam ontsnapt in september 1945 uit interneringskamp Harskamp naar Duitsland en is uit handen van de Nederlandse justitie gebleven.

Foto's beschikbaar gesteld door: Mediacentrum Defensie (plechtigheid Loenen), familie Groenewoud (persoonsfoto) en De Groene Gramsberger (politie-mannen). De auteur verricht historisch onderzoek naar de gevallen die in de oorlog 1940-1945 behoorden tot de (Koninklijke) Marechaussee. Wilt u reageren? Uw reactie is welkom op het redactieadres of rechtstreeks per e-mail aan de auteur op marechaussee4045@gmail.com.